

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 1 od 9

ODDELEK 1: Identifikacija snovi/zmesi in družbe/podjetja

1.1 Identifikator izdelka

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Ime snovi: NATURAL TRANS-2-NONENAL
Št. CAS: 18829-56-6
Št. ES: 242-609-6

1.2 Pomembne identificirane uporabe snovi ali zmesi in odsvetovane uporabe

Uporaba snovi/zmesi

Proizvodnja: - Izdelki za obdelavo zraka - Parfumi, dišave - Farmacevtski izdelki - Kozmetični izdelki, izdelki za osebno nego - Aromatične snovi - Drugo

1.3 Podrobnosti o dobavitelju varnostnega lista

Ime podjetja: Axxence Aromatic GmbH
Ulica: Tackenweide 28
Kraj: D-46446 Emmerich am Rhein
Telefon: + 49 2822 68561 0 Telefaks: + 49 2822 68561 39
E-pošta: info@axxence.com
Kontaktna oseba: Safety Team Telefon: + 49 2822 68561 0
E-pošta: safety-documentation@axxence.com
Internet: www.axxence.de
Prodočje/oddelek za informacije: Safety Management

1.4 Telefonska številka za nujne

+49 2822 68561 99

primere:

Splošni napotki

National emergency contact SL: Centre for Clinical Pharmacology and Toxicology, Division of Internal Medicine, University Medical Centre Ljubljana Zaloška cesta 7, 1525 Ljubljana +38615221293 gp.ukc@kclj.si
<https://www.kclj.si> OR Chemicals Office of the Republic of Slovenia (CORS), Ministry of Health Ajdovščina 4 1000 Ljubljana +38614006039 gp-ursk.mz@gov.si <http://www.uk.gov.si/>

ODDELEK 2: Določitev nevarnosti

2.1 Razvrstitev snovi ali zmesi

Uredbo (ES) št. 1272/2008

Skin Irrit. 2; H315
Eye Irrit. 2; H319
Skin Sens. 1; H317

Besedilo H stavkov: glej ODDELEK 16.

2.2 Elementi etikete

Uredbo (ES) št. 1272/2008

Opozorilna beseda: Pozor

Piktogrami:

Stavki o nevarnosti

H315 Povzroča draženje kože.
H317 Lahko povzroči alergijski odziv kože.
H319 Povzroča hudo draženje oči.

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 2 od 9

Previdnostni stavki

P302+P352	PRI STIKU S KOŽO: umiti z veliko mila in vode.
P261	Preprečiti vdihavanje prahu/dima/plina/meglvice/hlapov/razpršila.
P272	Kontaminirana delovna oblačila niso dovoljena zunaj delovnega mesta.
P280	Nositi zaščitne rokavice/zaščitno obleko/zaščito za oči/zaščito za obraz/opremo za varovanje sluha.
P333+P313	Če nastopi draženje kože ali se pojavi izpuščaj: poiščite zdravniško pomoč/oskrbo.
P362+P364	Sleči kontaminirana oblačila in jih oprati pred ponovno uporabo.
P305+P351+P338	PRI STIKU Z OČMI: Previdno izpirati z vodo nekaj minut. Odstranite kontaktne leče, če jih imate in če to lahko storite brez težav. Nadaljujte z izpiranjem.
P337+P313	Če draženje oči ne preneha: poiščite zdravniško pomoč/oskrbo.
P501	Odstranite vsebino/posodo v odobrenem obratu za recikliranje ali odstranjevanje odpadkov.

2.3 Druge nevarnosti

Ta snov ni uvrščena na seznam snovi, ki vzbujajo veliko zaskrbljenost (SVHC), v skladu s členom 59 uredbe REACH.

Ta snov ni opredeljena kot snov, ki vzbuja veliko zaskrbljenost (SVHC), in zanjo ni potrebna avtorizacija v skladu s Prilogo XIV k uredbi REACH.

ODDELEK 3: Sestava/podatki o sestavinah

3.1 Snovi

Bruto formula:	C9 H16 O
Molska masa:	140,23 g/mol

Pomembne sestavine

Št. CAS	Sestavina			Delež
	Št. ES	Indeks št.	Št. REACH	
	Razvrstitev (Uredbo (ES) št. 1272/2008)			
18829-56-6	NATURAL TRANS-2-NONENAL			100 %
	242-609-6			
	Skin Irrit. 2, Eye Irrit. 2, Skin Sens. 1; H315 H319 H317			

Besedilo H in EUH stavkov: glej oddelek 16.

Posebne mejne konc., M-faktorji in ATE

Št. CAS	Št. ES	Sestavina	Delež
		Posebne mejne konc., M-faktorji in ATE	
18829-56-6	242-609-6	NATURAL TRANS-2-NONENAL	100 %
	kožni: LD50 = 3700 mg/kg; oralni: LD50 = >5000 mg/kg		

ODDELEK 4: Ukrepi za prvo pomoč

4.1 Opis ukrepov za prvo pomoč

Pri vdihavanju

Skrbeti za sveži zrak. V primeru nejasnosti ali ob pojavu simptomov poiščite zdravniško pomoč.

Pri stiku s kožo

Ob stiku s kožo takoj izprati z obilo voda in milo. Takoj sleči vsa kontaminirana oblačila in jih oprati pred ponovno uporabo. Potrebna je zdravniška oskrba.

Pri stiku z očmi

Pri stiku z očmi ob odprtih vekah dovolj dolgo izpirajte, nato se posvetujte z zdravnikom.

Pri zaužitju

Takoj sprati usta in piti 1 kozarec vode.

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 3 od 9

4.2 Najpomembnejši simptomi in učinki, akutni in zapozneli

Na voljo ni nobenih informacij.

4.3 Navedba kakršne koli takojšnje medicinske oskrbe in posebnega zdravljenja

Simptomatično zdravljenje.

ODDELEK 5: Protipožarni ukrepi

5.1 Sredstva za gašenje

Ustrezna sredstva za gašenje

Ukrepe pri gašenju prilagoditi okolju.

5.2 Posebne nevarnosti v zvezi s snovjo ali zmesjo

Negorljivo. Hlapi lahko z zrakom tvorijo eksplozivno zmes.

5.3 Nasvet za gasilce

Uporabiti zaščitni dihalni aparat, ki ni odvisen od zraka v okolju, in nositi zaščitno oblačilo za kemikalije.

Oblučilo za popolno zaščito.

Dodatni napotki

Zaradi zaščite ljudi in zaradi ohlavitve posod v nevarnem območju uporabiti vodne brizgalke. Pline/hlape/meglo zbijati navzdol z vodnim curkom. Kontaminirano vodo za gašenje zbirati ločeno. Ne dovoliti, da pride v kanalizacijo ali vodovje.

ODDELEK 6: Ukrepi o nenamernih izpustih

6.1 Osebn varnostni ukrepi, zaščitna oprema in postopki v sili

Splošni napotki

Skrbeti za zadostno prezračevanje. Ne vdihavati plina/dima/hlapov/meglice. Izogibati se kontaktu s kožo, očmi in obleko. Uporabljajte osebno zaščitno opremo.

6.2 Okoljevarstveni ukrepi

Ne dopustiti, da pride v kanalizacijo ali vodotoke.

6.3 Metode in materiali za zadrževanje in čiščenje

Za čiščenje

Pobrati s pomočjo materiala, ki veže tekočino (pesek, diatomejska prst, vezivo za kisline, univerzalno vezivo).

S sprejetim materialom ravnati skladno s poglavjem za odlaganje odpadnih snovi.

6.4 Sklicevanje na druge oddelke

Varna uporaba: glej oddelek 7

Osebna zaščitna oprema: glej oddelek 8

Odstranitev: glej oddelek 13

ODDELEK 7: Ravnanje in skladiščenje

7.1 Varnostni ukrepi za varno ravnanje

Navodilo za varno rokovanje

Niso potrebni posebni preventivni ukrepi.

Navodila za varstvo pred požarom in eksplozijo

Niso potrebni posebni zaščitni ukrepi proti požaru.

Nasveti o splošni higieni dela

Onesnažena, prepojena oblačila takoj slecite. Izdelajte in upoštevajte načrt za zaščito kože! Pred odmori in ob zaključku dela roke in obraz temeljito oprati, po potrebi tuširati. Na delovnem mestu je prepovedano jesti, piti, kaditi, njuhati.

7.2 Pogoji za varno skladiščenje, vključno z nezdružljivostjo

Zahteva po skladiščnih prostorih in posodah

Hraniti v tesno zaprti posodi.

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 4 od 9

Opozorila glede skupnega skladiščenja

Niso potrebni posebni preventivni ukrepi.

7.3 Posebne končne uporabe

Proizvodnja: - Izdelki za obdelavo zraka - Parfumi, dišave - Farmacevtski izdelki - Kozmetični izdelki, izdelki za osebno nego - Aromatične snovi - Drugo

ODDELEK 8: Nadzor izpostavljenosti/osebna zaščita

8.1 Parametri nadzora

8.2 Nadzor izpostavljenosti

Osební varnostni ukrepi, kot na primer osebna zaščitna oprema

Zaščito za oči/obraz

Primerna zaščita oči: zaščitna očala.

Zaščita rok

Primerni material: Butil - kavčuk

Pri rokovanju s kemikalijami se sme nositi le zaščitne rokavice z oznako CE vključno s štirimestno kontrolno številko. Rokavice, odporne na kemikalije je treba glede na izvedbo izbrati v odvisnosti od koncentracije in količine nevarne snovi na delovnem mestu. Proporočljivo se je pri prodajalcu informirati o kemični obstojnosti zgoraj omenjenih zaščitnih rokavic za posebne namene.

Zaščita kože

Uporaba zaščitnih oblačil.

Zaščita dihal

Ob nezadostnem prezračevanju nositi opremo za zaščito dihal.

Nadzor izpostavljenosti okolja

Ne dopustiti, da pride v kanalizacijo ali vodotoke.

ODDELEK 9: Fizikalne in kemijske lastnosti

9.1 Podatki o osnovnih fizikalnih in kemijskih lastnostih

Agregatno stanje: Tekoč

Barva:

Vonj: vosek

Tališče/ledišče:

Ni razpoložljivih podatkov

Vrelišče ali začetno vrelišče in območje vrelišča:

188 °C

Vnetljivost:

Ni razpoložljivih podatkov

Meje eksplozivnosti-spodnja:

Ni razpoložljivih podatkov

Meje eksplozivnosti-zgornja:

Ni razpoložljivih podatkov

Plamenišče:

84,4 °C

Temperatura samovžiga:

Ni razpoložljivih podatkov

Temperatura razpadanja:

Ni razpoložljivih podatkov

pH:

Ni razpoložljivih podatkov

Kinematična viskoznost:

Ni razpoložljivih podatkov

Topnost v vodi:

Ni razpoložljivih podatkov

Metoda

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 5 od 9

Topnost v drugih topilih

ni določeno

Porazdelitveni koeficient

n-oktanol/voda:

Parni tlak:

Gostota (pri 25 °C):

Relativna parna gostota:

Lastnosti delcev:

Ni razpoložljivih podatkov

Ni razpoložljivih podatkov

0,86 g/cm³

4,84

ni uporabeno Ni razpoložljivih podatkov

9.2 Drugi podatki**Podatki glede razredov fizikalnih nevarnosti**

Eksplozivne lastnosti

Proizvod ni: Nevarno zaradi eksplozivnosti. Ni razvrščeno med desenzibilizirane eksplozive.

Oksidativne lastnosti

Brez vnetljivega (oksidirajočega) delovanja.

Druge varnostne značilnosti

Relativna hitrost izparevanja:

DIN 53170

Dinamična viskoznost:

Ni razpoložljivih podatkov

ODDELEK 10: Obstojnost in reaktivnost**10.1 Reaktivnost**

Pri ravnanju v skladu z namenom in skladiščenju ne pride do nevarnih reakcij.

10.2 Kemijska stabilnost

Proizvod je med skladiščenjem pri normalni temperaturi okolice obstojen.

10.3 Možnost poteka nevarnih reakcij

Ni znana nobena nevarna reakcija.

10.4 Pogoji, ki se jim je treba izogniti

ni

10.5 Nezdružljivi materiali

Na voljo ni nobenih informacij.

10.6 Nevarni produkti razgradnje

Ni znan noben nevaren produkt razkroja.

ODDELEK 11: Toksikološki podatki**11.1 Podatki o razredih nevarnosti, kakor so opredeljeni v Uredbi (ES) št. 1272/2008****Akutna strupenost**

Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

Št. CAS	Sestavina				
	Pot izpostavljenosti	Doza	Vrste	Izvor	Metoda
18829-56-6	NATURAL TRANS-2-NONENAL				
	oralno	LD50 mg/kg	>5000	Podgana	Food and Chem. Tox., 20 (775), 1982
	dermalno	LD50 mg/kg	3700	Zajec	Food and Chem. Tox., 20 (775), 1982

Dražilnost in jedkost

Jedkost za kožo/draženje kože: Povzroča draženje kože.

Huda poškodba oči/draženje oči: Povzroča hudo draženje oči.

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 6 od 9

Senzibilizirno učinkovanje

Lahko povzroči alergijski odziv kože. (NATURAL TRANS-2-NONENAL)

Učinkovanja povzročitve raka, sprememb dedne zasnove in ogrožanja razplojevanje

Mutagenost za zarodne celice: Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

Rakotvornost: Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

Strupenost za razmnoževanje: Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

STOT - enkratna izpostavljenost

Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

STOT - ponavljajoča se izpostavljenost

Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

Nevarnost pri vdihavanju

Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

11.2 Podatki o drugih nevarnostih**Lastnosti endokrinih motilcev**

Na voljo ni nobenih informacij.

Drugi podatki

Ta snov razvrščena kot nevarna v smislu Uredbe (ES) št. 1272 (2008).

ODDELEK 12: Ekološki podatki**12.1 Strupenost**

Na podlagi razpoložljivih podatkov merila za razvrstitev niso izpolnjena.

12.2 Obstočnost in razgradljivost

proizvod ni bil pregledan.

12.3 Zmožnost kopičenja v organizmih

proizvod ni bil pregledan.

Porazdelitveni koeficient n-oktanol/voda

Št. CAS	Sestavina	Log Pow
18829-56-6	NATURAL TRANS-2-NONENAL	3,319

12.4 Mobilnost v tleh

proizvod ni bil pregledan.

12.5 Rezultati ocene PBT in vPvB

Ta snov ne izpolnjuje PBT-/vPvB-kriterijev odredbe REACH, aneks XIII.

proizvod ni bil pregledan.

12.6 Lastnosti endokrinih motilcev

Ta snov nima lastnosti endokrinega motilca pri neciljnih organizmih.

12.7 Drugi škodljivi učinki

Na voljo ni nobenih informacij.

Splošni napotki

Ne dopustiti, da pride v kanalizacijo ali vodotoke. Ne pustiti, da prodre v podtalje/zemljo.

ODDELEK 13: Odstranjevanje**13.1 Metode ravnanja z odpadki****Ravnanje z ostanki zmesi**

Ne dopustiti, da pride v kanalizacijo ali vodotoke. Ne pustiti, da prodre v podtalje/zemljo. Odstranjevanje odpadnih snovi v skladu uradnimi predpisi.

Klasifikacijska številka odpadka - Produktni ostanki/Nerabljen produkt

160305 ODPADKI, KI NISO NAVEDENI DRUGJE NA SEZNAMU; Serije, ki ne ustrezajo specifikaciji, in neuporabljeni proizvodi; Organski odpadki, ki vsebujejo nevarne snovi; nevarni odpadki

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 7 od 9

Klasifikacijska številka odpadka - Rabljen produkt

160305 ODPADKI, KI NISO NAVEDENI DRUGJE NA SEZNAMU; Serije, ki ne ustrezajo specifikaciji, in neuporabljeni proizvodi; Organski odpadki, ki vsebujejo nevarne snovi; nevarni odpadki

Klasifikacijska številka odpadka - Pakiranje

150110 ODPADNA EMBALAŽA; ABSORBENTI, ČISTILNE KRPE, FILTRIRNA SREDSTVA IN ZAŠČITNA OBLAČILA, KI NISO NAVEDENI DRUGJE; Embalaža (vključno z embalažo, ločeno zbrano kot komunalni odpadki); Embalaža, ki vsebuje ostanke nevarnih snovi ali je onesnažena z nevarnimi snovmi; nevarni odpadki

Ravnanje z neočiščeno embalažo

Nekontaminirana in popolnoma zpraznjena embalaža se sme reciklirati. S kontaminirano embalažo je potrebno ravnati enako kot s snovjo.

ODDELEK 14: Podatki o prevozu

Kopanski transport (ADR/RID)

14.1 Številka ZN in številka ID:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.2 Pravilno odpremno ime ZN:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.3 Razredi nevarnosti prevoza:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.4 Skupina embalaže:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

Transport z rečno plovbo (ADN)

14.1 Številka ZN in številka ID:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.2 Pravilno odpremno ime ZN:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.3 Razredi nevarnosti prevoza:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.4 Skupina embalaže:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

Pomorski ladijski transport (IMDG)

14.1 Številka ZN in številka ID:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.2 Pravilno odpremno ime ZN:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.3 Razredi nevarnosti prevoza:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.4 Skupina embalaže:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

Zračni transport (ICAO-TI/IATA-DGR)

14.1 Številka ZN in številka ID:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.2 Pravilno odpremno ime ZN:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.3 Razredi nevarnosti prevoza:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.4 Skupina embalaže:

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.5 Nevarnosti za okolje

OGROŽA OKOLJE:

Ne

14.6 Posebni previdnostni ukrepi za uporabnika

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

14.7 Pomorski prevoz v razsutem stanju v skladu z instrumenti IMO

Ni nevarna snov v smislu določenih transportnih predpisov.

ODDELEK 15: Zakonsko predpisani podatki

15.1 Predpisi/zakonodaja o zdravju, varnosti in okolju, specifični za snov ali zmes

EU Podatki, določeni s predpisi

Omejitve pri uporabi (REACH, priloga XVII):

Vdor 3

Direktiva 2004/42/ES o HOS v barvah
in lakih:

100 % (860 g/l)

Podatki o Direktivo 2012/18/EU
(SEVESO III):

Ne podlega 2012/18/EU (SEVESO III)

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 8 od 9

Nacionalni predpisi

Omejitev pri zaposlovanju:

Pri delu upoštevati omejitve v skladu z zakonom za zaščito mladostnikov (94/33/ES).

Razred ogrožanja vode (D):

2 - ki ogroža vodo

Resorpcija skozi kožo/senzibilizacija:

Izzove alergične reakcije preobčutljivosti.

15.2 Ocena kemijske varnosti

Za to snov ni bil opravljen noben ocena kemijske varnosti.

ODDELEK 16: Drugi podatki

Varnostni list

v skladu z Uredbo (ES) št. 1907/2006

NATURAL TRANS-2-NONENAL

Datum revidirane izdaje: 18.02.2025

Številka proizvoda: 321330

Stran 9 od 9

Okrajšave in kratice

Skin Irrit: Draženje kože
 Eye Irrit: Draženje oči
 Skin Sens: Preobčutljivost kože
 CLP: Classification, labelling and Packaging
 REACH: Registration, Evaluation and Authorization of Chemicals
 GHS: Globally Harmonised System of Classification, Labelling and Packaging of Chemicals
 UN: United Nations
 ES/EGS: Evropska skupnost/Evropska gospodarska skupnost
 EU: Evropska unija
 CAS: Chemical Abstracts Service
 DNEL: Derived No Effect Level
 DMEL: Derived Minimal Effect Level
 PNEC: Predicted No Effect Concentration
 ATE: Acute toxicity estimate
 LC50: Lethal concentration, 50%
 LD50: Lethal dose, 50%
 LL50: Lethal loading, 50%
 EL50: Effect loading, 50%
 EC50: Effective Concentration 50%
 ErC50: Effective Concentration 50%, growth rate
 NOEC: No Observed Effect Concentration
 BCF: Bio-concentration factor
 PBT: persistent, bioaccumulative, toxic
 vPvB: very persistent, very bioaccumulative
 M-faktor: Množilni faktor
 ADR: Accord européen sur le transport des marchandises dangereuses par Route
 (European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road)
 RID: Regulations concerning the international carriage of dangerous goods by rail
 ADN: European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Inland Waterways
 (Accord européen relatif au transport international des marchandises dangereuses par voies de navigation intérieures)
 IMDG: International Maritime Code for Dangerous Goods
 EmS: Emergency Schedules
 MFAG: Medical First Aid Guide
 IATA: International Air Transport Association
 DGR: Dangerous Goods Regulations
 ICAO: International Civil Aviation Organization
 TI: Technical Instructions
 MARPOL: International Convention for the Prevention of Marine Pollution from Ships
 IBC: Intermediate Bulk Container
 HOS/VOC: hlapna organska spojina (volatile organic compound)
 SVHC: Substance of Very High Concern
 Za kratice in okrajšave glejte ECHA: Smernice za zahteve po informacijah in oceni kemijske varnosti, R.20. poglavje (Seznam pojmov in kratic).

Besedilo H in EUH stavkov (Številka in polno besedilo)

H315	Povzroča draženje kože.
H317	Lahko povzroči alergijski odziv kože.
H319	Povzroča hudo draženje oči.

Nadaljnji podatki

Navedbe se opirajo na najnovejša spoznanja, vendar pa ne zagotavljajo lastnosti produkta in tako niso osnova za pogodbeno pravno razmerje. Sprejemnik naših produktov je sam odgovoren za upoštevanje ustreznih zakonov in določil.